

venstre

Alle mennesker er født frie

Venstre løfter debatten om menneskerettigheter

Etter andre verdenskrig har ideen om menneskerettigheter (MR) fått en nesten unison tilslutning fra verdenssamfunnet. Særlig viktig har FN vært som en plattform for å forhandle MR-traktater og konvensjoner, og for å etablere overvåkingsmekanismer og prosedyrer som skal sikre etterlevelse av MR. De viktigste konvensjonene er den om politiske og sivile rettigheter og om økonomiske, kulturelle og sosiale rettigheter, begge inngått i 1966.

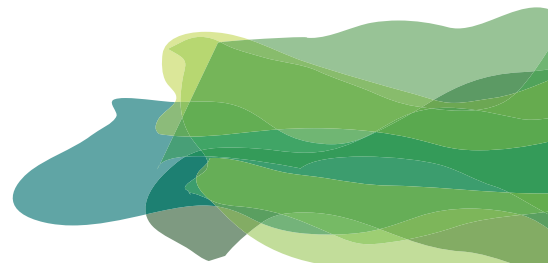
Omtrent samtidig ble rasediskrimineringskonvensjonen vedtatt, etterfulgt av konvensjonene mot kvinnediskriminering og tortur. En viktig milepæl er Barnekonvensjonen, vedtatt i 1989, og konvensjonen om funksjonshemmedes rettigheter, vedtatt i 2006. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) som ble vedtatt av Europarådet i 1950 dannet grunnlaget for Den europeiske menneskerettighetsdomstolen og har også vært svært viktig for MR i Europa.

Selv om ikke alle land har sluttet seg til alle disse avtalene, og selv om det er stort gap mellom teori og praksis, har sjansene for at folk flest vokser opp i demokratiske rettsstater sjeldent vært bedre.

VENSTRES HOVEDORGANISASJON

MØLLERGATA 16 0179 OSLO VENSTRE@VENSTRE.NO
TLF 22404350 FAX 22404351 ORG.NR 971278390

WWW.VENSTRE.NO
twitter.com/venstre

venstre

Utfordringer for menneskerettighetene

Menneskerettigheter er imidlertid under press både innenfor FN, i en rekke enkeltland og også her hjemme. Mens vilkårene for velferd og demokrati bedres mange steder i verden, bedres ikke vilkårene for MR i samme grad. Særlig er sivile og politiske rettigheter som ytringsfrihet, frihet til å være politisk aktiv, frihet fra forfølgelse og sivilsamfunnets rammevilkår under press, og FNs Verdenserklæring blir motarbeidet.

- Mens revolusjonene i Midtøsten løftet håp om mer demokrati og mer frihet, var 2013 preget av at myndighetene i mange av landene skrudde igjen og brukte autoritære virkemidler for å få kontroll. Verst er det for kvinner og minoriteter. I Syria er MR-situasjonen særlig brutal.
- Noen av FNs medlemsland, under ledelse av Russland, har arbeidet for å fremme "tradisjonelle verdier" som en motpol mot den rådende forståelsen av universelle rettigheter. I september 2012 vedtok FNs menneskerettighetsråd en uttalelse som bad om "*promotion of human rights and fundamental freedoms through a better understanding of traditional values of humankind.*" Den blir brukt aktivt av land uten rettighetsbaserte tradisjoner.
- Det er globalt i ferd med å vokse fram en stadig mer merkbar motstand mot kvinners rettigheter, noe som bl.a. gjør seg gjeldende innenfor FN. Flertallet av verdens fattige er kvinner. Det er også kvinnene som rammes hardest i krig og konflikt.
- Noen av verdens største økonomiske aktører er selskaper, ikke stater. Det er liten grad av kontroll med deres aktivitet i stater med svak håndheving av MR.
- Miljødelegger, både klimarelaterte og ikke-klimarelaterte, fører stadig flere på flukt og inn i situasjoner der retten til liv og helse står på spill.

Vi har også en jobb å gjøre innenfor egne grenser. Selv om Norge er langt fremme i gjennomføringen av menneskerettigheter, er situasjonen på ingen måte rosenrød, verken når det gjelder prinsipielle spørsmål eller den konkrete oppfølgingen av konvensjoner vi har sluttet opp om.

- Gjennom åtte år med rødgrønt styre ble vi vitner til flere eksempler på lite interesse og respekt for menneskerettigheter. Det ble tydelig da regjeringen ignorerte at Den europeiske menneskerettighetsdomstolen slo fast at det norske forbudet mot politisk reklame strider mot ytringsfriheten.
- Internasjonal kritikk mot mangelfull håndtering av konvensjoner og ratifikasjoner ble stadig ignorert. FNs Menneskerettighetskomité kom i 2011 med kritikk av Norges oppfyllelse av de sivile og politiske MR på en rekke punkter, blant annet for bruken av politiceller og isolasjon, for fengsling av barn, diskriminering av minoriteter på bolig- og arbeidsmarkedet, vold mot kvinner samt behandling av mindreårige asylsøkere og familiegjengeningsregelverket.
- Behandlingen av en ny nasjonal institusjon for menneskerettigheter har blitt trenert i lang tid. Myndighetene har vært bekvem med en institusjon med liten myndighet og begrenset handlingsrom. Ratifisering av nye konvensjoner har gått veldig treigt de siste åtte årene, og FNs barnekonvensjon blir ikke godt nok respektert.

Utvikling av menneskerettighetene

Menneskerettighetene er i stadig utvikling. Nye avtaler inngås, nye konvensjoner signeres, og interesseorganisasjoner arbeider for å utvide hva vi kaller MR i dag. Innvendingene er også flerfoldige:

- Mange vil mene at det rettslige grunnlaget nå er godt nok og at innsatsen må settes inn på å håndheve MR.
- Noen vil mene at verdenssamfunnet har gått for langt og at vi med tredje generasjons avtaler som etablerer såkalte grupperettigheter (eksempelvis retten til fred og retten til utvikling) undergraver menneskerettighetenes legitimitet. De vil vise til at en stat som slutter seg til hele avtaleverket må oppfylle nesten 1400 bestemmelser (*Human Rights Provisions*).
- Noen vil også hevde at rettsliggjøringen har krøpet inn på politikkenes enemerker og at vi kan komme i en situasjon der verdenssamfunnet på bakgrunn av statenes MR-forpliktelser kan diktere det som regnes som politiske løsninger (f.eks. når det gjelder arbeidstid og sosialtønad).

venstre

Venstres oppgave

Det er Venstres oppgave å finne politiske løsninger for hvordan respekten for - og bevisstheten rundt - menneskerettigheter kan sikres her hjemme og ute i verden.

- Hvordan kan vi bidra til at MR i sterkere grad oppfattes som et mål og en rettesnor for politikere, og ikke som et hinder og et problem?
- Hvilke utfordringer finnes rundt MR i Norge, og hva kan gjøres for å styrke rettighetene til dem som av ulike grunner ikke er i stand til å forsvare seg selv?

Vår politikk må henge sammen og være konsekvent, både lokalt og nasjonalt og i utenriks- og utviklingspolitikken. Siden forståelse og omfang av menneskerettigheter har endret seg de siste årtiene, bør Venstre stille seg to spørsmål:

- Hvordan definerer og avgrenser vi menneskerettigheter ut fra vårt ideologiske ståsted?
- Hva er de konkrete politiske konsekvensene av vår forståelse av menneskerettigheter?

Utfordringer til fylkesårsmøtene

Nedenfor presenteres åtte temaer, med spørsmål og problemstillinger til hvert tema. Fylkesårsmøtene bes om å drøfte problemstillingene, og om å komme med innspill og forslag til politikktutvikling på disse områdene. Dette gjelder både spørsmålene som er formulert under hvert område, men også om det finnes viktige problemstillinger som ikke berøres i dette problemnotatet.

Innspillene vil danne utgangspunkt for en landsmøteresolusjon. De åtte temaene vil bli løftet til diskusjon under landsmøtet, organisert i fire bolker. Tanken er at landsmøtedelegatene deles i fire like store grupper, som hver diskuterer, kommer med forslag til, og konkluderer på hvert sitt kapittel.

1. Menneskerettighetsprinsipper: fra ord til handling?

Denne bolken er tenkt de som er interessert i å diskutere menneskerettighetsspørsmål på et prinsipielt og overordnet plan.

1.1 Institusjoner og instrumenter

Den rødgrønne regjeringen har i praksis vist motstand mot å styrke MR-arbeidet på flere felter. Daværende kulturminister Giske avfeide dommen mot Norge om politisk reklame. Tilleggsprotokoller har forblitt usignert over lang tid. Norge har også vist tilbakeholdenhet i å tiltre internasjonale MR-avtaler. I 2012 ble den eksisterende *Nasjonal institusjon* ved Senter for menneskerettigheter, som overvåker MR-situasjonen i Norge, degradert av FN og mistet dermed talerett i FNs ulike overvåkningsorganer. Bakgrunnen var at den ikke oppfyller Paris-prinsippene der et minstekrav er en egen lov som sikrer uavhengighet, oppgaver og nødvendige fullmakter.

- Etter flere år med trenering, og press fra Venstre, sendte den forrige regjeringen like før valget 2013 ut en høring om å etablere en uavhengig, ny norsk nasjonal institusjon for menneskerettigheter. Institusjonen foreslås å rapportere til Stortinget, og å få sin leder utnevnt av Stortinget. Bør institusjonen være så tett knyttet til lovgiverne?
- 2013 vedtok Stortinget – etter mange års venting – å ratifisere FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne og tilleggsprotokollen til torturkonvensjonen. Norge har fortsatt ikke gitt tilslutning til tilleggsprotokollen til FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (Venstre er for), eller til tilleggsprotokollen til konvensjonen om rettigheter for funksjonshemmede (Venstre har ikke tatt stilling). Slike tilleggsprotokoller etablerer en individuell klageadgang for brudd på konvensjonens bestemmelser. Det kan bli dyrt hvis vi ikke vet at kravene oppfylles. Er det riktig å gjøre?
- I tillegg fikk Venstre i juni 2013 gjennomslag for å ratifisere tilleggsprotokollen til barnekonvensjonen, som også innebærer individuell klagerett. Blant grunnlovsforslagene er også grunnlovsfesting av

hensynet til barns beste og respekt for barns integritet. Venstre har programfestet å utrede å etablere en ny familiedomstol som kan behandle alle barne-, ungdoms- og familierelaterte saker.

De internasjonale instrumentene for menneskerettigheter er også under press. Stadig flere konvensjoner gir stadig flere komiteer som skal følge opp statene og overvåke brudd. Men ikke alle institusjonene fungerer godt nok, og de fleste sliter med manglende finansiering. Noen har betydelige kapasitetsproblemer, slik som Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) som har en ventetid på opptil ti år. Andre, som Sikkerhetsrådet, forholder seg til MR når det passer.

- FNs menneskerettighetsråd ble opprettet i 2006, og erstattet Menneskerettighetskommisjonen som ble sterkt kritisert for ikke å utføre jobben med å koordinere og fremme MR. Siden har rådet selv blitt utsatt for den samme kritikken, som i stor grad går på at medlemslandene selv ikke respekterer MR, samt at det har et politisert utvalg med saker. Venstre vil på sikt erstatte rådet med en MR-domstol etter modell fra EMD. Men hvordan skal en slik domstol håndtere saksmengden fra alle medlemslandene som ikke respekterer rettighetene?
- Den internasjonale straffedomstolen (ICC) bidro til noe helt nytt i folkeretten da den gjorde alvorlige brudd på menneskerettighetene til en internasjonalt straffbar handling for enkeltindivider (og ikke bare for statene). Domstolen behandler folkemord, etnisk rensing, forbrytelser mot menneskeheten og alvorlige krigsforbrytelser. Men virkeområdet utvides, og for ikke lenge siden intensiverte domstolen arbeidet med seksualisert vold i krig. Finnes det en prinsipiell skillelinje for når og hvilke MR-overgrep som bør kunne adresseres på individnivå av en internasjonal domstol – for eksempel overfor stats- eller andre ledere?
- Høringsnotat om Nasjonal institusjon: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/horinger/hoeringsdok/2013/horingsdokument-om-vurdering-av-endringer/horingsnotat.html?id=731940>
- Rapport fra Nasjonal institusjon til FNs komité for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter: http://www.jus.uio.no/smr/om/nasjonal-institusjon/aktuelle-saker/2013/docs/ni_parallell_rapport_til_osk-komiteen_2013.pdf
- Om menneskerettighetsrådet: <http://www.fn.no/FN-informasjon/FNs-hovedorganer/Menneskerettighetsraadet>
- Den internasjonale straffedomstolen og seksualisert vold: <http://www.amnesty.org/es/library/asset/IOR53/001/2011/en/7f5eae8f-c008-4caf-ab59-0f84605b61e0/ior530012011en.pdf>

1.2. Liberale dilemmaer i et MR-perspektiv

Som liberale er vi vant til å håndtere dilemmaer – den sosiale liberalismen er formodentlig den eneste ideologien som i Norge er knyttet til et kjent, iboende dilemma («*Når dei liberale prinsippa vert sette absolutt, forvandlar det heile seg til absolutt illiberalitet.*» - Hans Skjervheim). Dilemmaene kan være reelle konflikter mellom ulike politiske interesser, mellom enkeltsaker og prinsipper, og rundt langsiktige effekter av å holde fast på viktige prinsipper. Også menneskerettighetsperspektivet inneholder dilemmaer. Hva er disse, og hvordan skal Venstre forholde seg til dem? Hvordan håndtere nasjonale interesser opp mot menneskers universelle rettigheter?

I 2014 skal det etter planen gjennomføres en grunnlovsreform, samtidig som det er 200-årsjubileum for Grunnloven. Venstre står som medforslagsstiller på en rekke forslag som skal styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett ved å gi sentrale menneskerettigheter grunnlovsrang, og ved å skille dem ut i et eget kapittel. Noen forslag er det uenighet om, slik som ordlyden rundt rett til liv (*iboende* eller *fra fødselen*).

- Alle stortingspartiene står bak grunnlovsfesting av sivile og politiske rettigheter. Men ikke alle partiene er med på forslaget om å grunnlovsfeste økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter – eller *velferdsmenneskerettigheter*. Det vil undergrave velferdsstaten, mener kritikerne. Bør Venstre støtte slik grunnlovsfesting?
- Venstre står ikke som forslagsstiller på et forslag som gir unntak fra tilbakevirkningsforbudet (forbud mot tilbakevirkende straff) på områder som på gjerningstidspunktet var i strid med menneskerettigheter og straffbare etter folkeretten (som deltakelse i folkemord). Er det en riktig vurdering?
- Makt- og demokratiutredningen, som la fram sin rapport i 2003, lanserte en bekymring for en «rettsliggjøring» som gir mer makt til domstoler og andre rettsorganer på bekostning av folkevalgte i Stortinget og kommunestyrene. Med grunnlovsrevisjonen er dette igjen blitt aktualisert, etter at bla jusprofessor Eivind Smith uttalte seg med frykt for mer politiske domstoler som overprøver politiske

venstre

myndigheter. Er dette relevant kritikk? Fører rettighetsperspektivet til en uheldig «rettsliggjøring» av staten? Hva om de rike og ressurssterke er flinkere til å bruke MR som grunnlag for å sikre sine interesser, enn svakerestilte som trenger det mest?

- Grunnlovsforslagene: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Grunnlovsforslag/> (særlig Dok. 12:30, Dok. 12:31, Dok. 12:36)
- Debatten om velferds menneskerettigheter: <https://www.stortinget.no/no/Grunnlovsjubileet/Debatt/Grunnloven/Taust-om-ny-grunnlov-i-valgkampen/>
- Om rettsliggjøring og Grunnloven: <http://www.ukeavisenledelse.no/ny-grunnlov-kan-gi-mer-politiske-domstoler>, <http://www.minervanett.no/rettsliggjoring-av-politikken/>

2. MR-utfordringer i Norge

Denne bolken vil ta for seg områder der Norge fortsatt har utfordringer på menneskerettighetsområdet.

2.1. Bruk av tvang i justis og helse

Tvang er grunnleggende problematisk i et menneskerettighetsperspektiv, men blir sett på som nødvendig i noen tilfeller, som i kriminalitetsforebygging og psykisk helse. Norge har gjentatte ganger fått kritikk for vår behandling av varetektsfanger, blant annet fra Europarådets og FNs torturkomiteer og FNs barnekomité.

Som hovedregel skal innsatte i politiarrest overføres til varetektsceller i løpet av 48 timer, men dette kravet misligholdes til stadighet. Også barn plasseres i politiarrest, selv om disse cellene er utformet på en måte som gjør at de fysiske og psykiske påkjenningene kan være store. Venstre har programfestet at ingen skal sitte i politiarrest i mer enn 24 timer og barn skal ikke plasseres i slike celler.

- Bruken av politiarrest er relativt omfattende, og blant annet Advokatforeningen har hevdet at politiarrest benyttes i tilfeller hvor dette ikke er nødvendig og hvor de aktuelle personene kunne vært satt direkte i ordinære varetektsceller. Er det behov for et mer detaljert regelverk/endret regelverk rundt bruken av politiarrest?
- Bør vi, i tillegg til å ha fokus på lengden av politiarresten, ha fokus på hvilke tilfeller politiarrest skal benyttes og ikke benyttes? Hvilke vilkår bør i så fall ligge til grunn?

En gjennomgang av norsk praksis viser at mennesker med psykisk helsesvikt blir utsatt for frihetsberøvelse, tvangsmedisinering og beltelegging selv om de ikke er til fare for seg selv eller andre. Dagens "Lov om psykisk helsevern" gjør det lettere å bruke tvang mot personer med psykiske lidelser enn mot resten av befolkningen, og gir helsepersonell adgang til å foreta alvorlige inngrep i den enkeltes liv og frihet. Dagens lovverk diskriminerer mennesker med psykisk funksjonsnedsettelse, viser en fersk rapport fra Likestillings- og diskrimineringsombudet, på tross av at Norge nylig har ratifisert FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Det er behov for en større lovreform innen psykisk helsevern, med økt selvbestemmelse og styrket rettsikkerhet for pasienter som rammes av tvang.

- Bør det utarbeides en felles lovregulering av tvang for å sikre unødig bruk og diskriminering?
- Bør behandling baseres på fritt og informert samtykke, eller kan det være tilfeller der dette ikke er forsvarlig?
- Hvordan kan vi ivareta for eksempel rettighetene til demente på en god måte?
- FNs menneskerettighetskomité kritisk: <http://www.nhc.no/no/nyheter/FNs+menneskerettighetskomite+kritisk+til+Norge.9UFRD01-.ips>
- FNs torturkomitès merknader: <http://www.advokatforeningen.no/PageFiles/23381/CAT%20Norway%202012%20Concluding%20observations.pdf>
- Menneskerettigheter i psykisk helsevern: http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=99043&a=2

2.2. Etniske og religiøse minoriteter

Norge har først de siste tiårene blitt omtalt og gjenkjent som et flerkulturelt samfunn. Men ulike kulturer har levd side ved side i Norge i uminnelige tider. Norge har en folkegruppe med urfolkstatus – samene. I tillegg har vi fem nasjonale minoriteter med langvarig tilknytning til Norge, men historiske røtter utenfor Norge.

venstre

Det er jøder, kvener, rom, romani, og skogfinner. Norge er gjennom ILO- og Europarådskonvensjoner om minoriteters rettigheter forpliktet til å gi disse et særlig kulturelt vern, men debatten om grensene for vernet går stadig. Venstre har i sitt program særlig fokus på samisk språkkultur. Fra 70-tallet og utover har Norge fått flere minoritetsgrupper uten de samme kulturelle rettighetene.

- På hvilke områder utfordres urfolks og andre minoriteters rettigheter i dag? Er debattene om for eksempel tiggeforbud menneskerettsdebatter eller en avsporing? Hvilke beslutninger må til for å sikre like rettigheter til alle, også minoritetene?
- Den europeiske MR-konvensjonen, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og FNs barnekonvensjon har alle forrang over norsk lov når loven er i strid med konvensjonen. Det samme er foreslått for FNs kvinnediskrimineringskonvensjon. Tilsvarende er ikke tilfelle for FNs konvensjon mot rasediskriminering. Hva er rimeligheten i at konvensjonene har ulik status?

Med innvandringen fra 70-tallet har minoritetens religion fått en større rolle. Hvilken plass har religionen i det offentlige rom, og hvordan kan vi gi nok plass til religiøse minoriteter i en sekularisert offentlighet? Hvordan hegne om det livssynsåpne samfunn som et gode, der religiøst begrunnede handlinger også aksepteres av majoriteten som ikke nødvendigvis deler oppfatningen?

Det er hevet over diskusjon i Venstre at Norge skal være raus overfor dem som søker opphold i Norge, men det kan være usikkerhet om hvordan vi skal håndtere ulike migranternes ønsker om å unndra seg norske normer.

- Hva når religiøst begrunnede holdninger og handlinger synes å være i strid med MR? Spørsmålet er relevant både for minoritets- og majoritetsreligionene.
- Respekt for loven er et minimum, men hvor langt skal vi gå i retning av integrering? Skal alle bli som «oss»? Kan vi da risikere å komme i strid med retten til kulturell identitet eller religionsfrihet?
- Et eksempel er religiøse symboler av offentlige tjenestemenn og mannlig omskjæring. Hva vil et MR-perspektiv innebære i slike spørsmål, og hvordan vekter man når forskjellige menneskerettigheter kommer i konflikt med hverandre?
- Nasjonale minoriteter i Norge: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kmd/dok/regpubl/stmeld/20002001/stmeld-nr-15-2000-2001-.html?id=585195>
- Status for FN-konvensjoner i norsk lov: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2009/mou-2009-14/5/3.html?id=568627>

3. Menneskerettigheter over grenser

Denne bolken vil ta for seg forholdet mellom Norge og norske interesser på den ene siden, og hensynet til menneskerettighetenes ukrenkelighet på den andre siden.

I utenrikspolitikken har Venstre gjennom de siste årene nesten vært alene om å etterlyse en mer verdibasert og konsekvent politikk. For eksempel har Venstre påpekt det dobbeltmoraliske med at Norge aktivt engasjerer seg i MR-spørsmål i bistandsland, men samarbeider ukritisk om oljeproduksjon i land som er verre på MR, korrupsjon og demokrati. Et eksempel er Saudi-Arabia. Norge er også unnvikende overfor MR-brudd hos vår fremste allierte, USA, eksempelvis i spørsmålet om Guantanamo, dødsstraff, og overvåking. Etter år med nesten servil dialog fra Norges representanter i møte med eklatante menneskerettighetsbrudd – kombinert med en slags politisk formynderskap overfor et fåtall bistandsmottakere, er det behov for tydelig tale og handling.

Venstre bør tydeliggjøre hva en liberal utenrikspolitikk innebærer. Det må innebære at vi holder fast ved menneskerettighetene i forholdet til andre land, men også at vi er forberedt på dilemmaene som oppstår i skjæringspunktet mellom egne verdier og demokratiske valgte myndigheter i andre land, for eksempel når demokratiske prosesser fører til politikk i strid med MR. Venstre bør være ærlig på at norske interesser og idealer ikke lar seg enkelt forene, men erkjenne at disse er i konflikt og vise vilje til å gjøre interessekonfliktene eksplisitt. Det gir oss troverdighet, selv om det vil føre til debatt og kritikk.

3.1. Hvordan forholde seg til autoritære, rasistiske og kvinnefiendtlige regimer?

En rekke land bærer autoritære trekk, og de siste årene har utviklingen flere steder gått i retning av mer politisk ekstremisme og dårligere vilkår for sivilsamfunnet. Noen steder går dette spesielt hardt utover politiske aktivister eller opposisjonelle, i mange land er det kvinner, ofte også etniske eller seksuelle minoriteter som lider. Russland, som også er pådriver for omkamper om menneskerettigheter i FN, er et slikt eksempel, og dessuten et land som Norge driver utstrakt økonomisk samarbeid med. Folkelig deltakelse i protester mot myndighetene, og i organisasjoner som overvåker myndighetenes overholdelse av russiske og internasjonale lover, har blitt møtt med stadig nye restriksjoner. Bøtene for å delta i eller arrangere ikke-sanksjonerte demonstrasjoner er blitt drastisk økt, det er innført forbud mot såkalt propaganda til mindreårige for "ikke-tradisjonelle seksuelle relasjoner", det er innført bestemmelser i straffeloven om forræderi som kan føre til meget lange fengselsstraffer samtidig som ærekrenkelser er kriminalisert igjen.

I sum utgjør disse og andre nye lover, sammen med omfattende inspeksjoner og rettssaker mot en rekke organisasjoner, en sterk tilstrømning.

- Hvordan kan Norge best håndtere dialogen og samarbeidet med Russland og andre lignende regimer ut fra et MR-perspektiv?
- Hvordan kan Norge bidra til å styrke respekten for og gjennomføringen av internasjonal menneske- og humanitærrett, uavhengig av økonomiske interesser?
- Hvordan kan vi spesielt målbære rettighetene til kvinner i land vi driver politisk eller økonomisk samarbeid med?

Plikten til å beskytte (*Responsibility to Protect*) sivilbefolkningen i et annet land mot grove menneskerettsbrudd, ble enstemmig vedtatt av FNs generalforsamling i 2005. Bakteppet var de grusomme overgrepene som skjedde både i Rwanda og Burundi og på Balkan på 90-tallet, uten at noen tok ansvar for å gripe inn. Plikten til å beskytte er en norm som slår fast at suverenitet ikke er en rettighet, men et ansvar. Det er statens ansvar å beskytte sin befolkning mot folkemord, krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten. Klarer ikke staten det, har verdenssamfunnet en plikt til å gripe inn, først ved hjelpetiltak, ved sanksjoner, og - bare om alt annet slår feil - militært.

Denne plikten for verdenssamfunnet har kommet til anvendelse blant annet i Darfur, Kenya og Libya. Den har vært forsøkt anvendt - men uten tilstrekkelig internasjonal støtte - i Myanmar (Frankrike), i Georgia (Russland) og i Syria (USA og EU).

- Hvordan kan verdenssamfunnet lykkes med å sette dette prinsippet ut i livet? Hva er kriteriene for å sette til side andre staters suverenitet når MR er truet?
- Er det å stille seg nøytral til, eller unnlate å gripe inn mot, overgrep det samme som å være medskyldig i dem?
- Hvordan håndterer vi forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser?
- Holdningsløs Russlandpolitikk: <http://www.nrk.no/ytring/holdningslos-russland-politikk-1.8368976>
- Responsibility to Protect: <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/about-rtop/learn-about-rtop>

3.2. Næringsliv og menneskerettigheter

Stadig flere og større flernasjonale selskaper har stor økonomisk makt og stor innflytelse over folks liv. Selskapene er politiske aktører enten de vil eller ei, særlig i deler av verden der myndighetene mangler evne eller vilje til å håndheve reguleringer som beskytter enkeltpersoner. MR-konvensjonene dekker i liten grad hva slags ansvar næringslivsaktører har overfor menneskerettighetene, og det fins ulike syn på hva som er selskapets ansvar. FN har retningslinjer for næringsliv og MR som, hvis de brukes mer enn de gjør i dag og flere stater støtter opp om dem, vil kunne spille en positiv rolle. Vi trenger heller ikke å reise ut av Norge for å finne eksempler på hvordan selskaper har ulik praksis. Det er flere tilfeller av "sosial dumping" med bruk av arbeidskrav fra utlandet, med lave lønninger, lange arbeidsøkter og elendige boforhold.

Norske selskaper er til stede (ofte med staten som betydelig eier) i mange sårbare områder med krig, korrupsjon, demokratisk underskudd og menneskerettsbrudd. Helt sentralt i denne forbindelse står

venstre

Statens Pensjonsfond Utland (SPU) som forvalter en stor formue og investerer i verdipapirer over hele verden. En etisk styring av disse investeringene er viktig av mange grunner, eksempelvis klimaendringer, men også MR. Norske myndigheter er ofte aktivt med på å promotere norske bedrifter, men i land som Kina kan det til tider virke som om det er viktigere for både bedrifter og myndigheter å sikre norske næringsinteresser enn å promotere menneskerettighetene.

- Med noen få unntak dekkes ikke norske bedrifters samfunnsansvar i utlandet av noen form for bindende retningslinjer. Ofte holder norske selskaper likevel relativt høy standard, men er de gode nok? Er det samsvar mellom teori og praksis?
- Hva bør vi forvente av norske bedrifter når det gjelder menneskerettigheter?
- Hvordan skal norske myndigheter reagere om norske bedrifter deltar i, eller bidrar til menneskerettighetsovergrep i utlandet? Skal norske myndigheter innføre bindende retningslinjer på samfunnsansvar og at selskapenes virksomhet ikke direkte eller indirekte bryter menneskerettighetene? Bør det være bindende standarder også internasjonalt?
- Amnesty kritiserer Statoil: <http://www.aftenbladet.no/energi/olje/Statoil-far-Rosneft-kritikk-2972831.html#.Ut4aCXkhagQ>
- Forventer stans i norsk våpeneksport til autoritære regimer: <http://www.forumfor.no/Artikler/7108.html>
- OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv: http://www.regjeringen.no/mb/sub/styret-rad-utvalg/kontaktpunkt_naringsliv/oecd_retningslinjer.html?id=645222
- FN: Guiding Principles On Business And Human Rights: <http://www.business-humanrights.org/media/documents/ruggie/ruggie-guiding-principles-21-mar-2011.pdf>

4. Nye menneskerettighetsspørsmål

Denne bolken tar særlig sikte på å drøfte utfordringer innenfor menneskerettighetsfeltet som følge av ny teknologi eller andre relativt nye samfunnsendringer. Delvis går dette inn i debatten om tredjegerasjons menneskerettigheter: de solidariske rettighetene.

4.1. MR i den digitale verden

Retten til et privatliv er sikret av FNs Verdenserklæring av 1948, som i artikkel 12 slår fast at ingen må utsettes for vilkårlig innblanding i privatliv, familie, hjem og korrespondanse. Dette følges opp i grunnloven. Men personvern og individuell integritet utsettes for stadig sterkere press. Menneskelig kommunikasjon preges ikke lenger av diskresjon og fortrolighet, mener Datatilsynets tidligere direktør Georg Apenes. Teknologiens muligheter til å gjennomlyse våre liv kjenner knapt noen grenser.

Dilemmaet er at nettopp den teknologien som vi har glede av i hverdagen og som er nødvendige verktøy i kampen mot terror og annen kriminalitet, også kan brukes til overvåking og maktutøvelse som undergraver vanlige, lovlydige menneskers integritet. Flere aktuelle saker belyser dette veldig tydelig: Den norske og europeiske debatten om Datalagringsdirektivet, som krever masselagring av informasjon om private samtaler; den nordiske debatten om FRA-loven i Sverige, som åpner for svensk overvåking av norsk epost som går via svenske servere; og ikke minst debatten om det amerikanske NSAs vide fullmakter samt jakten på varsleren Edward Snowden.

- Retten til et privatliv kan ikke sikres av nasjonal lovgivning eller avtaler mellom enkeltland alene. Kan internasjonalt bindende regler som gjelder alle, i tillegg til en gjennomgang av nasjonal lovgivning, demme opp for ulovlig overvåking?
- Hva betyr frihet hvis det ikke finnes en frihet til fortrolig kommunikasjon mellom mennesker? Burde omfanget av og innholdet i private avtaler mellom forbrukere og leverandører av informasjonsteknologi være sterkere regulert?
- Hvor bør et overnasjonalt regelverk være forankret? I Europarådet eller i FN?
- Hvordan stiller vi oss til beskyttelse av varslerer? Hva kreves av regelverk overfor kommersielle aktører, nasjonalt og overnasjonalt? Hvordan hankses med overvåking fra statlig hold, og hvordan kan parlamentene kikke etterretningstjenestene i kortene? Hvem skal ta avgjørelsen av hva som bør være offentlig?
- Hvordan sikrer vi at sensitiv informasjon om den enkelte – for eks helseinformasjon, genetisk informasjon – holdes adskilt og beskyttes mot ulovlig innsyn?

venstre

- FNs høykommissær for menneskerettigheter om privatliv og MR: <http://www.theguardian.com/world/2013/dec/26/un-navi-pillay-internet-privacy>
- Advokat Jon Wessel-Aas om Datalagringsdirektivet og MR: <http://www.uhuru.biz/wp-content/uploads/2010/03/Overvakning-i-en-rechtsstat-kapittel-6-datalagring-og-EMK-JWA.pdf>
- Wessel-Aas om samfunnsvern og demokratisk rettsstat: <http://www.uhuru.biz/wp-content/uploads/2010/03/SCAN20110217143142.pdf>

4.2. Menneskerettigheter og klima

Klimaendringer rammer først og fremst verdens fattige. For dem er kampen mot klimaendringer i høyeste grad en kamp for rettigheter til liv, helse, mat og vann. Men klimakrisen er også et generasjonsspørsmål. De som kommer etter oss vil måtte betale prisen om ikke nålevende generasjon klarer å legge om fra fossile samfunn til samfunn basert på fornybar, karbonfri energi.

- Innfrielse av menneskerettighetene til våre barn og barnebarn kan trues av vår atferd. Hvordan kan generasjonsspørsmålet speiles gjennom politiske virkemidler eller initiativ?
- Bør det startes et arbeid med en menneskerettighetskonvensjon som sikrer retten til en bærekraftig fremtid innenfor de klimamål som er anbefalt av FN?

Allerede i dag er migrasjon et av de store stridsspørsmålene også i et menneskerettighetsperspektiv. Klimaendringene vil mest sannsynlig føre til at flere mennesker må flytte fra sine hjem i årene som kommer. I de mest ekstreme tilfellene vil det skje fordi områdene de bor på, forsvinner.

- Asylinstituttet vil normalt ikke dekke denne begrunnelsen for å søke opphold i et annet land, selv om dette opplagt er et internasjonalt ansvar, der særlig industrialiserte land bør ta en stor del av ansvaret. Hvordan sikre dette i internasjonal lov?
- Hvordan kan retten til å søke opphold i andre land forsvares og bevares i en verden der mange land er i ferd med å innskrenke asylretten? Og hva er hvordan kan man best bidra til utvikling i land migrantene kommer fra? Kan dette i det hele tatt løses gjennom et MR-perspektiv?
- Cicero: Er utslipp brudd på MR? <http://www.cicero.uio.no/webnews/index.aspx?id=11481>
- Climate Change and Human Rights: In-depth: http://www.ciel.org/Publications/CC_HRE_23May11.pdf

Innspill og svar sendes til menneskerett@venstre.no innen 1. mars.

Denne **fristen må overholdes**. Merk innspill med avsender og presiser gjerne hvilken bolk innspillet er relevant for.

